

UROCZYSKO PORSZEWICE – MIEJSCE PRZYJAZNE DLA LUDZI I ŚRODOWISKA

Dariusz Anderwald

Wstęp

Według Organizacji Narodów Zjednoczonych obecnie $\frac{2}{3}$ wszystkich Europejczyków mieszka na obszarach zurbanizowanych. W obecnych nienajzdrowszych dla człowieka *Homo urbanus* czasach coraz częściej jedynym lekarstwem jest świadome zwolnienie tempa, a także pułapu życia. Trend ten powstał w Kanadzie i nosi swoją nazwę: „downshirting”. Chodzi o to, żeby godnie żyć, realizować swoje cele, ale nie brać udziału w tzw. „wyścigu szczurów”, „miejskich zawodców” itp. Ukształtowany w dużej mierze przez mass media konsumpcyjny model życia jest jednym z głównych zagrożeń globalnych ludzkości, obok niewłaściwych stosunków społeczno-ekonomicznych, powszechnej urbanizacji, wyścigu zbrojeń i czasów wojny. Notabene I wojna światowa odcisnęła swoje okrutne piętno także na Uroczysku Porszewice. Obecnie swoistym antidotum na syndrom stresu *Homo urbanus* jest emigracja ludzi z miast na ich obrzeża. Mamy więc do czynienia ze zjawiskiem zupełnie odwrotnym, niż miało to miejsce w industrialnym XIX wieku, kiedy swoją piękną legendę tworzyła „Ziemia obiecana”. Czy i czy byłaby Łódź bez tamtego amalgamatu czterech kultur? Uroczysko Porszewice, to obszar leśny położony właśnie na obrzeżach Łodzi, jednej z największych aglomeracji miejskich w Polsce. Bliskie sąsiedztwo miasta wymusza na zarządzających tymi terenami podejmowanie działań zmierzających do ich odpowiedniego przygotowania rekreacyjno-turystycznego. Ludzie przyjeżdżają do lasów z wielu względów; np. artyści dla zaspokojenia potrzeb estetycznych, naukowcy – badawczych, grzybiarze – po grzyby, jedni chcą spacerować, inni jeździć konno lub na quadach. Największa grupa ludzi przyjeżdża do lasu zwyczajnie po ciszę, spokój i „po zdrowie” (Grzywacz 2011). Często trudno jest pogodzić te wszystkie oczekiwania w jednym miejscu. Miasto Łódź w swoich granicach administracyjnych posiada dobrze przygotowane dla społeczeństwa skwery, małe parki i ogrody, często przy dawnych willach i pałacach łódzkich fabrykantów. Zostały także specjalnie zachowane lub urządzone duże kompleksy leśne jak „Las Łągiewnicki” (pozostałość Puszczy Łódzkiej, która szumiła tu jeszcze 200 lat temu) i park „Zdrowie” zaprojektowany po raz pierwszy w 1904 roku. W granicach i na obrzeżach miasta funkcjonuje Leśnictwo Miejskie – Łódź podległe i finansowane z środków Urzędu Miasta Łodzi. Natomiast Uroczysko Porszewice formalnie znajduje się na ternie Lasów Państwowych w Nadleśnictwie Grotniki. Dzięki staraniom osób prywatnych (mieszkańców Porszewic) oraz współpracy wielu instytucji, w tym głównie: Nadleśnictwa Grotniki, Ośrodka Konferencyjno-Rekolekcyjnego Archidiecezji Łódzkiej oraz Leśnego Zakładu Doświadczalnego SGGW

w Rogowie, Uroczysko Porszewice zostało przygotowane w 2011 roku do pełnienia funkcji rekreacyjno-turystycznych dla okolicznej ludności, społeczeństwa aglomeracji łódzkiej jak i osób przyjeżdżających tu z całego kraju, tzw. rekolektantów. Ocenia się, że w skali roku łącznie ze ścieżek dendrologicznych w Uroczysku Porszewice skorzysta około 3 tys. osób. Lasy Państwowe już od początku lat 90. XX wieku przystąpiły do tworzenia w całej Polsce szeroko rozumianej leśnej infrastruktury edukacyjnej, w odpowiedzi na oczekiwania społeczne. W całym kraju wytyczono w terenie wiele kilometrów tras służących do rekreacji oraz około tysiąca leśnych ścieżek edukacyjnych - głównie przyrodniczych i przyrodniczo-leśnych. Powstało prawie pół tysiąca wiat i zadaszeń, pod którymi można przeprowadzać „zielone lekcje” w lesie (Pigan 2009, Pigan 2011). Wybudowano liczne drewniane i murowane pomosty, tarasy widokowe, wieże obserwacyjne. Gdziekolwiek założono też ogrody botaniczne, zwierzyńce i leśne muzea. Dzięki staraniom leśników rocznie w 10-15 tys. „zielonych lekcji” przeprowadzanych bezpośrednio w lesie bierze udział około 300-450 tysięcy dzieci i młodzieży. To ogromny trud podjęty przez ludzi w zielonych mundurach. Również ścieżki dendrologiczne na terenie Uroczyska Porszewice zostały przygotowane staraniem leśników z Nadleśnictwa Grotniki: trasy oznaczone zostały odpowiednimi piktogramami na drzewach; na kilkuset drzewach zamieszczono niewielkie, ale trwałe tabliczki identyfikacyjne (oznaczenie gatunku), postawiono 3 tablice sytuacyjne (ryc. 1), 2 informujące o zasadach zachowania w lesie i 1 dotyczącą hodowli lasu.

Opis terenu Uroczyska Porszewice

Uroczysko Porszewice to część starych lasów mieszanych Nadleśnictwa Grotniki (sosna zwyczajna, lipa drobnolistna, wiąz i dąb szypułkowy, klon jawor, buk) rosnących na siedlisku żyznego lasu świeżego (grąd) stanowiących strefę ochrony widokowej i ekologicznej założenia parkowo-willowego z początku XX wieku o powierzchni 31 ha. Założenie to jest wpisane do rejestru zabytków. 140-letnie drzewostany Lasów Państwowych (fot. 1) przenikają się tutaj ze zdziczałym obecnie największym w województwie łódzkim parkiem wiejskim powstałym około 100 lat temu, tworząc jednolitą całość. Park wiejski założony został na pocz. XX w. i jest wpisany do rejestru zabytków. W parku rosną chronione jako pomniki przyrody: lipa drobnolistna „Sława” o obwodzie 450 cm, klon srebrzysty „Srebrnik” (330 cm), choina kanadyjska „Hydra” (wielopniowa), kasztanowiec zwyczajny „Leon” (275 cm) i wiele innych drzew pomnikowych, m.in. imponujących rozmiarów topola czarna „Szeregowy Lindler”.

Na terenie dawnego parku znajdują się w rozproszeniu drewniane i murowane wille o urokliwych nazwach, w tym willa-dworek łódzkiego fabrykanta R. Steinerta powstała w 1912 roku. Po II wojnie światowej w dworku w Porszewicach mieściła się szkoła podstawowa. Obecnie budynek jest własnością prywatną poddawaną sukcesywnej renowacji. Na fasadzie budynku od strony południowej znajduje się łaćniński napis „Ora et Labora” („Módl się i pracuj!”).

Trzy ocalałe jeszcze drewniane wille letniskowe z okresu międzywojennego wybudowane zostały przez łódzkich fabrykantów pochodzenia niemieckiego. Po-

wspólnoty mieszkaniowej, pozostałe („Jaskółka” i „Jutrzenka” i „Orlęta”) są własnością prywatną. „Zgoda” należy do Państwowego Domu Dziecka. Do największej willi „Lipy” prowadzi pomnikowa Aleja lipowa prosto od XIX wiecznej drewnianej kuźni. Jest to jedyny czynny obiekt tego typu w województwie łódzkim (fot. 3).

Na terenie dawnego parku wśród starych drzew gatunków rodzimych, jak: lipy drobnolistne, dęby i wiąz szypułkowe, buki zwyczajne, modrzewie europejskie znajduje się wiele gatunków drzew obcego pochodzenia, stanowiących obecnie cenne okazy dendrologiczne. Są to m.in.: choiny kanadyjskie, daglezie zielone, sosny czarne, sosny wejmutki, jodły kalifornijskie, robinie akacjowate, kasztanowce białe, różne gatunki topoli, klon srebrzysty, tulipanowiec amerykański i inne. W oparciu o najcenniejsze fragmenty wyznaczono w terenie (kolorem czerwonym) ścieżkę imienia Międzynarodowego Roku Lasów 2011. Przebiega ona na odcinku około 2 km po gruntach Lasów Państwowych, częściowo zaś (200 m) po gruntach Gminy Pabianice, która także włączyła się w prace udostępniania ścieżek.

Fot. 1. W Uroczysku Porszewice 140-letnie drzewostany Lasów Państwowych przenikają się ze zdziczałym obecnie największym w województwie łódzkim parkiem wiejskim powstałym około 100 lat temu, tworząc jednolitą całość (fot. D. Anderwald)

Photo. 1. In Uroczysko Porszewice 140-year-old tree stands of the National Forests intermingle with, currently wild, the largest in the Lodz region country park founded around 100 years ago, creating a unified whole

Fot. 2. Największa i najlepiej zachowana willa „Lipa” z ciekawym podjazdem i krużgankiem (fot.: A – A. Grad; B – D. Anderwald)

Photo 2. The largest and best preserved „Lipa” villa with an interesting driveway and the cloister

Fot. 3. XIX wieczna drewniana kuźnia. Jedyny czynny obiekt tego typu w województwie łódzkim (fot. D. Anderwald)

Photo 3. Nineteenth century wooden forge. The only active object of this type in the Lodz region

Fot. 4. Widok na Ośrodek Konferencyjno-Rekolekcyjny Archidiecezji Łódzkiej w Uroczysku Porszewice. Widoczny system solarów wspomagających system podgrzewania wody (fot. A. Grad)

Photo 4. View of the Conference and Retreat Center of the Archdiocese of Lodz in Uroczysko Porszewice. Visible solar system modules supporting water heating system

Miejsce przyjazne dla ludzi – Ośrodek Archidiecezji Łódzkiej

Od 2009 roku w obrębie Uroczyska Porszewice funkcjonuje Ośrodek Konferencyjno-Rekolekcyjny Archidiecezji Łódzkiej, idealnie wkomponowany w przestrzeń leśną poprzez nasadzenia okalające nowopowstałe budynki, zielone patio oraz przylegające do nich nowe założenie ogrodowo-parkowe (fot. 4). To ostatnie powstało pod okapem kilkudziesięcioletniego lasu wyrosłego w wyniku spontanicznej sukcesji drzew, gdzie wprowadzono obecnie liczne gatunki krzewiaste, jak: magnolie, różaneczniki, azalie, derenie, forsycje i inne. Dla osób odwiedzających Ośrodek przygotowano około 600 m ścieżkę imienia Jana Pawła II. W jej skład wchodzi mini-ogród dendrologiczny ze skalniakiem, klombami, alejkami spacerowymi, w tym jedną z najdłuższych w kraju "ścieżką zmysłów", czyli miejscem, gdzie boso przemierza się po bardzo urozmaiconym podłożu prawie 40 m! Ośrodek wyposażony jest w system solarów wspomagających podgrzewanie wody oraz ekologiczną oczyszczalnię ścieków.

Miejsce to w porozumieniu z Nadleśnictwem Grotniki oraz Urzędem Gminy w Pabianicach włączono do systemu edukacyjnych ścieżek dendrologicznych w Uroczysku Porszewice. Przebieg ścieżki oznaczono kolorem niebieskim.

Miejsce martyrologii – dawny cmentarz

Do Uroczyska Porszewice można także zaliczyć powstały na skraju lasu, prawdopodobnie pod koniec XIX w., dawny cmentarz ewangelicko-augsburski, na którym w 1914 roku pochowano około 150 żołnierzy poległych w tym miejscu podczas jednej z największych i najkrwawszych batalii I wojny światowej, tzw. Bitwy Łódzkiej. Od 100 lat cmentarz ten, porośnięty leciwymi dębami, lipami i brzoza, był nieużywany i zapomniany. Staraniem mieszkańców Porszewice oraz gospodarzy miejsca, leśników Nadleśnictwa Grotniki, cmentarz został oczyszczony z zakrzaczeń, natomiast w centralnym miejscu umieszczono głaz z pamiątkową tablicą. Park na

dawnym cmentarzu porośnięty jest starymi drzewami następujących gatunków: dąb szypułkowy (w sumie 16 egz.: 7 o obwodach do 200 cm - 130, 167, 167, 170, 175, 177, 180 oraz 9 o obwodach powyżej 200 cm - 212, 213, 217, 220, 228, 250, 251, 257, 291); lipa drobnolistna (12 egz.: 8 o obwodach do 200 cm - 125, 144, 167, 170, 176, 181, 192, 195 oraz 4 o obwodach powyżej 200 cm - 204, 217, 272, 283) i robiniami (5 egz.: 159, 161, 195, 203, 209 cm). Ozdobą są 3 stare brzozy brodawkowate (185, 216, 249 cm), 2 jodły kalifornijskie (przewrócona - 84 cm, stojąca - 97cm) i roz-dwojony klon polny (12/127 cm). Najciekawsze egzemplarze wymieniono w tab. 1.

Tab. 1. Cenne przyrodniczo drzewa na ścieżce imienia Bitwy Łódzkiej 1914 roku (pomiar - luty 2011 rok)

Table 1. Valuable natural trees in the path named after the Battle of Lodz 1914 (measurement - February 2011)

Gatunek	Nazwa łacińska	Nazwa własna	Obwód na wysokości pierśnicy (cm)	koordynaty
Dąb czerwony	<i>Quercus rubra</i>	Piotr	315	51°43'26.53"N 19°18'17.73"E
Dąb czerwony	<i>Quercus rubra</i>	Marcin	335	51°43'22.38"N 19°18'10.02"E
Dąb czerwony	<i>Quercus rubra</i>	Grzegorz	364	51°43'21.90"N 19°18'9.48"E
Dąb czerwony	<i>Quercus rubra</i>	Pius	368	51°43'23.94"N 19°18'12.36"E
Dąb szypułkowy	<i>Quercus robur</i>	Jan	297	51°43'20.75"N 19°18'7.03"E
Dąb szypułkowy	<i>Quercus robur</i>	-	231	51°43'26.40"N 19°18'18.24"E
Dąb szypułkowy	<i>Quercus robur</i>	-	251	51°43'21.18"N 19°18'4.86"E
Dąb szypułkowy	<i>Quercus robur</i>	Benedykt	287	51°43'19.92"N 19°18'6.01"E
Dąb szypułkowy	<i>Quercus robur</i>	Paweł	291	51°43'20.22"N 19°18'4.92"E
Brzoza brodawkowata	<i>Betula pendula</i>	-	249	51°43'21.75"N 19°18'3.27"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	-	272	51°43'20.16"N 19°18'3.60"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	-	283	51°43'20.88"N 19°18'5.70"E
Robinia akacjowa	<i>Robinia pseudoacacia</i>	-	209	51°43'19.62"N 19°18'4.38"E

Od północy prowadzi do cmentarza około 300 metrowa aleja dębów czerwonych, wsadzonych przez leśników po II wojnie światowej w celach dekoracyjnych. Aleja porośnięta jest starymi rozłożystymi drzewami następujących gatunków: dąb czerwony (w sumie 21 egz.: 9 o obwodzie od 152-200 cm; 8 od 200-300 cm; 4 powyżej 300 cm); dąb szypułkowy (4 egz. o obwodach: 200, 231, 287

i 297 cm). Urozmaiceniem alei jest sosna wejmutka (80 cm), kasztanowiec biały (134 cm) oraz dochodzące do 200 cm obwodu 4 robinie. Mimo że dąb czerwony w całej Europie jest gatunkiem obcego pochodzenia (pochodzi ze wschodniej części Ameryki Północnej) zaliczanym do roślin inwazyjnych niebezpiecznych dla rodzimej flory, ze względu na walory estetyczne (czerwone liście jesienią) i wiek drzewa porastające alaje zasługują na zachowanie.

Od parkingu leśnego do dawnego cmentarza wyznaczono kolorem żółtym ścieżkę dendrologiczno-historyczną imienia Bitwy Łódzkiej 1914 roku. Całkowita długość tej ścieżki wynosi około 600 m.

Miejsce przyjazne dla środowiska - drzewa pomnikowe i pomniki przyrody

„Przed laty trzydziestu (czyli w 1823 r. - przyp. DA) w obrębie ziemi Łęczyckiej, wśród dziewiczych dookoła lasów, drzemata snem zapomnianym nędzna miejscina /.../ mały brudny rynek i z niego rozprysniętych kilka ulic /.../ były przytułkiem kilkuset mieszkańców z rolnictwa się utrzymujących” (Flatt 1853). Jak wynika z opisu Oskara Flatta dotyczącego czasów przed 1821 rokiem, kiedy to Łódź została oficjalnie uznana za osadę fabryczną i nastąpił jej gwałtowny industrialny rozwój, Łódź i okolice otaczały rozległe lasy Puszczy Łódzkiej. Im szybciej powstawało w tym miejscu miasto, tym szybciej znikaly drzewa porastające puszcze. Rozwój miasta bowiem ułatwiał liczne przywileje dla prywatnych inwestorów stawiających domy dla swoich pracowników - tkaczy. W zdecydowanej większości były to domy drewniane. Tylko w ciągu kilku pierwszych lat (do 1828 roku) staraniem administracji rządowej zbudowano około stu takich domów, aby zachęcić osadników z różnych stron kraju i świata do zamieszkania i pracy w tym regionie. Już w 1851 roku w Łodzi było ponad 1200 posesji, z czego około 830 zabudowanych stawianymi seryjnie domami w części lub całości drewnianymi. Powstało miejsce, na wzór dzisiejszych specjalnych stref ekonomicznych, gdzie okoliczne państwowe lasy można było eksploatować za darmo, natomiast cegły kupować w miejskiej cegielni po cenie produkcji (Kunze 2010). Dziś po XIX-wiecznych czy nawet XX-wiecznych drewnianych domach łódzkich tkaczy nie pozostał żaden ślad. Jedyne taki oryginalny dom znajduje się w Skanseńce Miejskiej Architektury Drewnianej w Łodzi i został sprowadzony ze Zgierza. Jednak przetrzebiona Puszcza Łódzka trwa nadal, choć reprezentowana przez bardzo nieliczne pomniki przyrody pozostawione czasem z rozmysłem, częściej jednak przez przypadek. Do dziś wśród łódzkich blokowisk, spuścizny realnego socjalizmu, można spotkać niemych świadków tamtych czasów, głównie leciwe dęby szypułkowe.

W Uroczysku Porszewice najstarsze drzewa to lipy drobnolistne: „Stawa” i „Faustyna” (fot. 5) mające odpowiednio 450 cm i 437 cm obwodu na wysokości pierśnicy i około 180 lat. Podczas przeprowadzonej inwentaryzacji Uroczyska wraz z ternem dawnego parku wiejskiego (poza ogrodzonym terenem okalającym willę-dworek Steinerta) zidentyfikowano kilkadziesiąt rodzimych i obcego pochodzenia gatunków drzew, cennych przyrodniczo pod względem składu gatunkowego, wielkości lub wyglądu. Wiele z nich formalnie spełnia wymogi, aby zakwalifikować je jako pomniki przyrody. Najcenniejszym osobnikom nadano nazwy własne (oznaczone na mapce i tabliczkach identyfikacyjnych) w celu podkreślenia

Fot. 5. Najbardziej okazałym drzewom nadano indywidualne nazwy. Na zdjęciu Sława o obwodzie 450 cm oraz (w tle) Sławka o obwodzie 377 cm (fot. D. Anderwald)
Photo 5. The most stately trees have been given individual names. Pictured Sława in circumference 450 cm, and (in background) Sławka, 377 cm in circumference

ich szczególnych właściwości. W tab. 2 zestawiono najciekawsze drzewa z okolic zabytkowych willi, natomiast w tab. 3 najcenniejsze drzewa z Alei lipowej.

Dendrologiczne skarby znajdują się również w bliskim otoczeniu Uroczyska Porszewice. Około 3 km na SW od Uroczyska wśród pól w okolicy wsi Majówka (gmina Lutomiersk) znajduje się grupa potężnych dębów, z których największy ma ponad 520 cm obwodu (szacunkowo około 215 lat). Na cześć dawnych osadników nadano mu nazwę „Pabian”. W oddalonej około 3 km na NE dolinie meandrującego Neru w okolicach Okołowic rosną dwa potężne klony zwyczajne („Nerus” i „Chropuś”) oraz około 200-letnie dęby szypułkowe („Jędrus” i „Kapliczny”). Nazwa jednego z klonów nawiązuje do bagnistych toni zwanych w średniowieczu „chropami”. Ta staropolska nazwa dziś już nie funkcjonuje w języku polskim. Były to porośle krzewami, mchami, porostami trzęsawiska i moczary, które tworzyły się w czasie wiosennych przyborów Neru i Dobrzyńki. Chropy nad Nerem były własnością księcia, który dopiero w połowie XI wieku rozpoczął kolonizację rozproszonych po sródlęśnych polanach osad rolniczych, m.in. Pabian. Pod koniec XI stulecia para książęca, Władysław Herman i Judyta, przekazali te obszary kapitulie krakowskiej w podziękowaniu za narodziny długo oczekiwanego syna - Bolesława Krzywoustego. Historycznym śladem tego wydarzenia jest tablica Judyty znajdująca się w kościele św. Mateusza w Pabianicach, tej samej treści tablica znajduje się również na Wawelu.

Z kolei nazwa jednego z dębów („Kapliczny”) nawiązuje do znajdującej się na nim współczesnej kapliczki. Od czasów słowiańskich bowiem do dziś obowiązuje niepisany zakaz wycinania takich drzew. Przykładowo nieopodal Grupowej Oczyszczalni Ścieków przy samej drodze stoi nietknięta przez ludzi leciwa, zupełnie

Tab. 2. Cenne przyrodniczo drzewa na ścieżce imienia Międzynarodowego Roku Lasu w okolicach zabytkowych willi: Lipy, Jaskółka i Jutrzenka (pomiarzy - luty 2011 rok)
Table 2. Valuable natural trees in the path named after the International Year of the Forest near the historic villas: Lipa, Jaskółka and Jutrzenka (measurement - February 2011)

Gatunek	Nazwa łacińska	Nazwa własna	Obwód na wysokości pierśnicy (cm)	koordynaty
Buk zwyczajny	<i>Fagus sylvatica</i>	-	284	51°42'57.54"N 19°17'55.98"E
Cis	<i>Taxus baccata</i>	-	krzew	51°42'58.32"N 19°17'52.44"E
Choina kanadyjska	<i>Tsuga canadensis</i>	-	130 / 149	51°42'57.06"N 19°17'57.00"E
Choina kanadyjska	<i>Tsuga canadensis</i>	Hydra	wielopniowa	51°42'58.41"N 19°17'54.68"
Czereśnia ptasia	<i>Prunus avium</i>	-	75 / 122	51°42'56.76"N 19°17'59.76"E
Grab zwyczajny	<i>Carpinus betulus</i>	-	158	51°42'56.34"N 19°17'56.16"E
Jodła kalifornijska	<i>Abies concolor</i>	-	107	51°42'56.28"N 19°17'57.78"E
Jodła kalifornijska	<i>Abies concolor</i>	-	120	51°42'57.12"N 19°17'58.92"E
Jodła kalifornijska	<i>Abies concolor</i>	Kalifornia dream	172	51°42'57.12"N 19°17'53.76"E
Kasztan zwyczajny	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Leon	275	51°42'57.48"N 19°17'51.78"E
Kasztan zwyczajny	<i>Aesculus hippocastanum</i>	Lewiatan	wielopniowy	51°42'57.82"N 19°17'59.88"E
Klon srebrzysty	<i>Acer saccharinum</i>	Srebrnik	330	51°42'58.62"N 19°17'54.12"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	-	241	51°42'57.24"N 19°17'51.72"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	-	247	51°42'57.60"N 19°17'51.72"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	-	250	51°42'58.32"N 19°17'51.60"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	-	260	51°42'57.96"N 19°17'51.90"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	-	260	51°42'57.24"N 19°17'51.36"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	Brzuchata	270	51°42'56.76"N 19°17'54.60"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	-	310	51°42'58.38"N 19°17'52.14"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	Gruba Łucja	322	51°43'2.08"N 19°17'55.26"E

Tab. 2. C.d.

Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	Sławka	377	51°42'56.76"N 19°17'53.94"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	Sława	450	51°42'56.94"N 19°17'53.82"E
Robinia akacjowa	<i>Robinia pseudoacacia</i>	Zofia	220	51°42'56.40"N 19°18'0.60"E
Robinia akacjowa	<i>Robinia pseudoacacia</i>	Lena	315	51°42'57.08"N 19°17'51.22"E
Robinia akacjowa	<i>Robinia pseudoacacia</i>	Antonina	326	51°42'56.46"N 19°18'0.42"E
Topola czarna	<i>Populus nigra</i>	Szeregowy Lindler	> 500	51°42'58.87"N 19°18'3.56"E
Żywotnik zachodni		-	64	51°42'57.24"N 19°17'53.28"E

Tab. 3. Cenne przyrodniczo drzewa na ścieżce imienia Międzynarodowego Roku Lasu Aleja lipowa (pomiar - luty 2011 rok)

Tab. 3. Valuable natural trees in the path named after the International Year of the Forest near the Linden Avenue (measurement - February 2011)

Gatunek	Nazwa łacińska	Nazwa własna	Obwód na wysokości piersznicy (cm)	koordynaty
Choina kanadyjska	<i>Tsuga canadensis</i>	-	162	51°43'3.06"N 19°17'48.48"E
Daglezja zielona	<i>Pseudotsuga menziesii</i>	-	242	51°43'3.36"N 19°17'51.48"E
Dąb czerwony	<i>Quercus rubra</i>	-	285	51°43'3.42"N 19°17'47.82"E
Dąb szypułkowy	<i>Quercus robur</i>	-	250	51°43'2.52"N 19°17'50.16"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	-	225	51°43'3.30"N 19°17'51.48"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	-	227	51°43'8.10"N 19°17'48.84"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	-	255 (złom)	51°43'4.08"N 19°17'51.06"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	-	267	51°43'3.72"N 19°17'50.88"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	Bożena	337	51°43'5.10"N 19°17'50.40"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	Fabiola	341	51°43'1.62"N 19°17'52.02"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	Emanuela	344	51°43'0.36"N 19°17'52.38"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	Klara	354	51°43'6.06"N 19°17'49.80"E
Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	Edyta	380	51°43'8.04"N 19°17'48.18"E

Tab. 3. C.d.

Lipa drobnolistna	<i>Tilia cordata</i>	Faustyna	437	51°43'5.82"N 19°17'50.04"E
Modrzew europejski	<i>Larix decidua</i>	-	260	51°43'3.30"N 19°17'50.40"E
Wiąz szypułkowy	<i>Ulmus laevis</i>	-	255	51°43'4.92"N 19°17'50.76"E

sucha sosna, na której także wisi kapliczka. Również w Uroczysku Porszewice, podczas uroczystości oficjalnego otwarcia ścieżek w dniu 1 lipca 2011 roku, na jednym z drzew w Alei lipowej poświęcono kapliczkę związaną z kultem św. Faustyny.

Las - miejsce magiczne

Słowianie zwykle traktowali drzewa w sposób użytkowy bez poszanowania nawet wiekowych okazów (Stańczuk 2011). Bez skrupułów wycinali nawet stare drzewa, żeby rozpałciło ognisko. Istniały jednak wyjątki obejmujące okazy, na których zawieszono krzyże lub kapliczki, drzewa rażone piorunem lub o nietypowych kształtach. Można by rzec, że były to drzewa „przyjazne” ludziom. Drzewa te były uważane za siedziby duchów i istot nadprzyrodzonych (np. Matki Boskiej lub świętych). Drzewa o dziwnych kształtach, np. posiadające pień rozdzielający się u podstawy i zrastający powyżej, posiadały właściwości lecznicze. Podobnie jak niektóre konkretne gatunki drzew, np. dąb - leczył ból gardła, dziąseł i zębów; wierzbę - przeziębienie. Wśród krzewów szczególnie cenione były bzy, dobre na każdą chorobę. Chcąc pozbyć się jakiejś przypadłości mówiono: „Święty bzie, weź moje bolenie pod swoje korzenie” (Stańczuk 2011).

Z kolei szaktak i jałowiec odpędzał złe duchy. Każdy szanujący się wędrowiec posiadał w tamtych czasach szaktakowy kijek lub jałowcową laskę, którymi zataczał wokół siebie magiczny krąg niedostępny dla złych mocy. Krzewy, z których wyrabiano wędrownie kijki, wycinano w dzień św. Michała (ludowy gromowładca), następnie święcono w kościele.

W dawnych czasach w wielu regionach ludy rolnicze las traktowały jako naturalną świątynię znajdującą się „pod gołym niebem”. Dla nich las był miejscem świętym, pełniącym funkcje oczyszczające, trochę na podobieństwo greckiego katharsis bądź chrześcijańskiego spotkania z sacrum. Dlatego uważano, że po pożytki do kniei powinno się chodzić fizycznie i moralnie nieskalanym, w białym lub „świeżym” ubraniu, boso, w tajemnicy, w milczeniu, powstrzymując się od śmiechu i ziewania, po zmówieniu modlitwy i zrobieniu znaku krzyża. Pracując w lesie winno się tu używać nowych i czystych przedmiotów.

Podsumowanie

Uroczysko Porszewice dzięki walorom przyrodniczym i kulturowym, a także nowym wartościom, jak funkcjonowanie Ośrodka Archidiecezji Łódzkiej i powstanie ścieżek edukacyjnych jest przyjazne dla ludzi z wielu powodów. Jedni szukają tu ciszy, spokoju czy zdrowia; spacerują i biegają w każdy weekend po leśnych ścieżkach lub jeżdżą konno po przebiegającym nieopodal metropolitalnym szlaku konnym. Inni z kolei poszukują lub rozwijają wartości duchowe podczas cieszących się dużym powodzeniem rekolekcji ignacjańskich. Jednak jest

jeszcze wiele do zrobienia. Zamieszkałe przez ludzi drewniane wille, podobnie jak założenie parkowe sprzed stu lat, wymagają renowacji. Niektóre drzewa należy poddać zabiegom ratowniczym. W Uroczysku Porszewice jest kilkadziesiąt pomników przyrody. Dla niektórych ludzi są to po prostu zwyczajne stare drzewa. Dla wielu jednak są godne podziwu, niezwykle, piękne czy wręcz „magiczne”. Na jednym z nich, wiekowej lipie, z szacunku dla potęgi i „ukrytych mocy” drzewa zawieszono kapliczkę poświęconą św. Faustynie. Być może moc drzewa w połączeniu z kultem świętej sprawią, że miejsce to rzeczywiście będzie jeszcze bardziej przyjazne ludziom i środowisku.

Odważnych decyzji od władarzy tych terenów wymaga rozwiązanie problemów dotyczących przemysłowego zagospodarowania przestrzeni okalającej Uroczysko Porszewice tak, by na linii styku tych dwóch światów możliwe było ich wspólne funkcjonowanie oparte na poszanowaniu dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego tych okolic. Albowiem stosunek ludzi do tworów przyrody i szerzej – środowiska naturalnego, a także wartości kulturowych – dawnych obrzędów i tradycji lub obecnych wierzeń i zwyczajów, są miarą wielkości współczesnego człowieka. Człowieka narażonego na wiele problemów cywilizacji XXI wieku, np.: digitalizacji życia, konsumpcjonizmu, globalizacji wartości.

Uroczysko Porszewice jest miejscem urozmaiconym zarówno pod względem przyrodniczym jak i kulturowym. Splata się tu wiele wątków dawnej i najnowszej historii „ziemi obiecanej”, poczynszy od czasów osad rolniczych dawnej Puszczy Łódzkiej, poprzez gwałtowny rozwój ośrodka miejsko-przemysłowego Łodzi, Konstantynowa i Pabianic, I wojnę światową, budowę letnich rezydencji fabrykantów do czasów współczesnych, tworzenia nowych wartości takich, jak Ośrodek Konferencyjno-Rekolekcyjny Archidiecezji Łódzkiej wraz z mini-ogrodem dendrologicznym oraz edukacyjnymi ścieżkami dendrologicznymi Nadleśnictwa Grotniki.

W czasach dla wielu narodów trudnych, czasach wojennych, pisarka i filozof, Zofia Nałkowska w powieści *Medaliony* napisała, że „człowiek jest taki, jak miejsce, w którym jest”. Rozważmy myśl sprzed stu lat! Bez względu na to czy będzie to „urocze” Uroczysko, nowoczesny Ośrodek, lasy, parki i ogrody, czy po prostu zwyczajny przydomowy ogródek, każdy człowiek upiększając „miejsce, w którym jest” sam staje się lepszy i piękniejszy...

Literatura

- Dana B. 2011. *500 złotych za zabytek*. Gazeta Wyb. z dnia 22 lipca, Łódź.
- Flatt O. 1953. *Opis miasta Łodzi pod względem historycznym, statystycznym i przemysłowym*. Warszawa: 9.
- Grzywacz A. 2011. *Zdrowe lasy - zdrowe społeczeństwo*. Stud. i Mat. CEPL, Rogów, 3 (28): 19-27.
- Kunze P. 2010. *Architektura drewnianej Łodzi*. Mag. kult.-społ. Kultura i Biznes, rok. IX, nr 57, s. 7.
- Nałkowska Z. 1990. *Medaliony*. Wyd. Poznańskie, Poznań.
- Pigan M. 2009. *Rola Lasów Państwowych w propagowaniu turystyki przyrodniczo-leśnej*. Stud. i Mat. CEPL, Rogów, 4 (23): 14-20.
- Pigan M. 2011. *Rola obiektów edukacyjnych w edukacji leśnej społeczeństwa*. Stud. i Mat. CEPL, Rogów, 1 (26): 8-13.
- Stańczuk M. 2011. *Las w życiu słowiańskich chłopów*. Głos lasu 2 (488): 36-37.
http://pl.wikipedia.org/wiki/Ora_et_labora

UROCZYSKO PORSZEWICE – MIEJSCE PRZYJAZNE DLA LUDZI I ŚRODOWISKA. **Streszczenie:** Uroczysko Porszewice formalnie leży na terenie Nadleśnictwa Grotniki i obejmuje fragment 140-letniego lasu grądowego stanowiącego strefę ochrony ekologicznej i widokowej zespołu parkowo-willowego z końca XIX i pocz. XX wieku. W miesiącach zimowych 2010/2011 przeprowadzono szczegółową inwentaryzację dendroflory największego w województwie parku wiejskiego, lasu grądowego, dawnego cmentarza wojennego z 1914 roku oraz lasów gospodarczych okalających Ośrodek Konferencyjno-Rekolekcyjny Archidiecezji Łódzkiej. W lipcu 2011 roku wytyczono w terenie, oznakowano i oddano do użytku trzy ścieżki spacerowe: dendrologiczno-historyczną im. Bitwy Łódzkiej 1914 roku, dendrologiczną im. Jana Pawła II oraz dendrologiczną im. Międzynarodowego Roku Lasów. Uporządkowano teren dawnego cmentarza, na którym staraniem mieszkańców Porszewic posadowiono głaz i odsłonięto pamiątkową tablicę. Na trasie wszystkich ścieżek posprzątkano śmieci, usunięto niebezpieczne gałęzie, oznaczono sto kilkadziesiąt drzew tabliczkami gatunkowymi. Wytypowano ponad 20 drzew do objęcia ich ochroną jako pomniki przyrody. Uporządkowano Aleję lipową. Na jednym z drzew umieszczono i poświęcono kapliczkę. Staraniem Nadleśnictwa Grotniki zakupiono ławo-stoły wraz z zadaniem na miejscu dawnego parkingu leśnego. Dzięki współpracy Centrum Edukacji Przyrodniczo-Lesnej LZD SGGW w Rogowie z Ośrodkiem Konferencyjno-Rekolekcyjnym AŁ w Porszewicach zorganizowano I Konferencję „Lasy, parki i ogrody – miejsca przyjazne ludziom i środowisku”, podczas której dokonano uroczystego otwarcia ścieżek oraz posadzono pierwszy w Polsce dąb beatyfikacyjny (dąb bezszypułkowy), będący „świadkiem” beatyfikacji Jana Pawła II w Rzymie w 1 maja 2011 roku. Wydano 10 rodzajów pocztówek, mapkę oraz broszurę dotyczącą wartości przyrodniczych, kulturowych i historycznych Uroczyska Porszewice. Dzięki staraniom osób prywatnych (mieszkańców Porszewic) oraz współpracy wielu instytucji, Uroczysko Porszewice zostało przygotowane do pełnienia funkcji rekreacyjno-turystycznych dla okolicznej ludności, społeczeństwa aglomeracji łódzkiej jak i osób przyjeżdżających tu z całego kraju, tzw. rekolektantów. Ocenia się, że w skali roku łącznie ze ścieżek skorzysta około 3 tys. osób.

Słowa kluczowe: Bitwa Łódzka 1914 roku, dąb beatyfikacyjny, Międzynarodowy Rok Lasów, Ośrodek Konferencyjno-Rekolekcyjny, Porszewice, rekolektanci, ścieżki dendrologiczne, Uroczysko Porszewice, willa-dworek Steinerta, zespół parkowo-willowy

UROCZYSKO PORSZEWICE – FRIENDLY PLACE FOR PEOPLE AND THE ENVIRONMENT. **Abstract:** Uroczysko Porszewice is formally located within the Forest District Grotniki and covers a part of 140-year-old oak-hornbeam forest stand forming a zone of ecological protection and a landscaping zone for the park and

residential unit from the late nineteenth and early twenty centuries. In winter 2010/2011 there was conducted a detailed inventory of dendroflora of the region's largest country park, oak-hornbeam stand forest, the old military cemetery from 1914 and economic forests surrounding the Retreat and Conference Center of the Archdiocese of Łódź. In July 2011 there were laid out, marked and put into service three paths: dendrological-historical route named after the 1914 Battle of Lodz, dendrological one named John Paul II and dendrological named International Year of Forests. Former cemetery grounds were cleaned where, with the efforts of Porszewice residents, memorial stone was placed and unveiled a commemorative plaque. On the route of all paths trash was cleaned up, removed were dangerous branches, trees were marked with over a hundred species boards. More than 20 trees were selected to be protected as natural monuments. Linden Avenue was cleaned up. On one of the trees a chapel was placed and dedicated. Thanks to the efforts of the Grotniki Forestry Inspectorate benches-tables with roofing were purchased, and placed in the former forest parking. In cooperation with Nature and Education Center of Forest LZD University in Rogow and Conference and Retreat Center of LA in Porszewice there was organized Ist Conference „Forests, Parks and Gardens - a place friendly for people and the environment”, during which was performed the grand opening of paths and planted the first beatification oak in Poland (sessile oak), a „witness” the beatification of John Paul II in Rome in 1 May 2011. There were published 10 kinds of postcards, a map and a brochure on the natural, cultural and historical values of Uroczysko Porszewice. Thanks to the efforts of private individuals (residents of Porszewice) and the cooperation of many institutions, Uroczysko Porszewice has been prepared to serve its recreation and tourist functions for the surrounding population, society and the Łódź agglomeration as well as people coming here from all over the country, so called retreat participants. It is estimated that the annual total of the people benefitting from educational paths will be about 3 thousand.

Keywords: 1914 Battle of Lodz, beatification oak, the International Year of Forests, Conference and Retreat Center, Porszewice, retreat participants, dendrological paths, Uroczysko Porszewice, Steinert villa-manor, park and residential unit

Mgr Dariusz Anderwald
SGGW

Leśny Zakład Doświadczalny w Rogowie
anderwald.ces@interia.pl